

KONCEPTUALIZACIJA LJUBAVI U SRPSKOM I SLOVENAČKOM JEZIKU

GJOKO NIKOLOVSKI, MIHAELA KOLETNIK

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenija
gjoko.nikolovski@um.si, mihaela.koletnik@um.si

Rad se fokusira na konceptualizaciju ljubavi u srpskom i slovenačkom jeziku kroz prizmu kognitivne teorije metafore. U tom cilju analiziran je srpski i slovenački frazeološki i nefrazeološki materijal, što znači duboku i intimnu emociju i snažnu naklonost prema drugoj osobi. Prikupljena građa je klasifikovana prema 13 metafora koje predstavljaju različite aspekte kompleksnog fenomena sa ciljem da se identifikuju razlike i sličnosti u konceptualizaciji ljubavi u oba jezika. Polazna hipoteza članka je da se konceptualizacija ljubavi može realizovati uz pomoć frazeološkog i nefrazeološkog materijala, čime se pruža širi pogled na definiciju ljubavi kao emocionalnog fenomena u oba jezika.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.2.2024.6](https://doi.org/10.18690/um.ff.2.2024.6)

ISBN
978-961-286-854-3

Ključne reči:

ljubav,
metafora,
frazeološki materijal,
nefrazeološki materijal,
srpski,
slovenački

University of Maribor Press

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.2.2024.6](https://doi.org/10.18690/um.ff.2.2024.6)

ISBN
978-961-286-854-3

Keywords:

love,
metaphor, phraseological
material,
non-phraseological material,
Serbian,
Slovene

CONCEPTUALIZATION OF LOVE IN SERBIAN AND SLOVENE

GJOKO NIKOLOVSKI, MIHAELA KOLETNIK

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
gioko.nikolovski@um.si, mihaela.koletnik@um.si

The focus of the paper is the conceptualization of love in Serbian and Slovene through the prism of the cognitive theory of metaphor. To this end, phraseological and non-phraseological material expressing deep and intimate feelings and strong affection for the other person are analysed. The collected material is arranged according to 13 metaphors representing different aspects of this complex phenomenon in order to identify differences and similarities in the conceptualization of love in all three languages. The initial hypothesis of the article is that such a conceptualization of love can be realised with the help of phraseological and non-phraseological material that enables a broader view of the definition of love as an emotional phenomenon in Serbian and Slovene.

University of Maribor Press

1 Uvod¹

Ljubav je jedan od najosnovnijih i najuniverzalnijih emocionalnih fenomena koje doživljavamo kao ljudi. U *Hrvatskoj enciklopediji* (2022) je pored definicije „složen intenzivan osjećaj (afekt) privrženosti” predstavljena i podela na dve vrste: (1) romantičnu ljubav, zaljubljenost uz seksualnu privlačnost, i (2) duboku prijateljsku ljubav i odanost (prema roditelju, djetetu, prijatelju, domovini, kućnom ljubimcu itd.) (*Hrvatska enciklopedija* 2023). U *Slovenačkom leksikonu* (1997–1998) ljubav označava „različite oblike emotivnih i međusobnih veza ljudi, najviše izraženih u nastojanju da se ujedine ili u želji za posedovanjem i u spremnosti na predanost: 1. međuljudski odnos koji zasnovano na seksualnoj želji (*libido*; grčki *eros*, latinski *amor*), sa mnogo varijacija; 2. ljubav prema deci i roditeljima; 3. u širem smislu opšta i neseksualna ljubav prema ličnosti (blišnjemu) koja ima centralno značenje u hrišćanskoj etici (grč. *agape*, lat. *caritas*); 4. u izvedenom smislu duhovna ljubav prema vrednostima (npr. *sloboda*, *istina*).” I Jakop (2017: 11–19) na osnovu građe, prikupljene u rečnicima i korpusima slovenačkog jezika, sagledava slične vrste ljubavi: *eros* (fizička, erotska, seksualna), *philia* (naklonost prema nekome ili nečemu), *agape* (ljubav prema Bogu, odnosno Božja ljubav i dobrotu) i *stergo* (ljubav između roditelja i deca). From (2012) zastupa ideju da ljubav nije pasivno osećanje, već aktivan proces koji zahteva trud, posvećenost i negovanje. Po njegovim rečima, ljubav je sposobnost koju treba razvijati, a ne samo emocija koju doživljavamo. Takođe, naglašava da je ljubav jedan od najvažnijih zadataka u životu i ključ našeg ličnog zadovoljstva. From (2012) opisuje kako se u savremenom svetu ljubav često meša sa strašću, privlačnošću ili opsesijom. On se protivi ovom stavu i tvrdi da je ljubav duboka veza koju gradimo sa drugim ljudima tokom vremena i truda. Osim toga, From (2012) skreće pažnju na razliku između različitih oblika ljubavi. Govori o majčinskoj i očevoj ljubavi, a takođe ističe i prijateljsku ljubav zasnovanu na jednakosti, poštovanju i međusobnom razumevanju. From (2012) takođe govori o ljubavi među polovima, gde ističe potrebu za jednakošću, autonomijom i reciprocitetom. Ističe da ljubav može biti izvor sreće, ali to se može postići samo ako sami umemo da volimo i da budemo voljeni.

Da bismo dobili relativno standardizovanu predstavu ljubavi, analiziramo leksemu *ljubav* u rečnicima srpskog i slovenačkog jezika. U *Rečniku srpskoga jezika* (2011)

---

¹ Rad je nastao u okviru Istraživačkog programa P6-0156 (*Slovenska lingvistika, književnost i proučavanje slovenačkog jezika* – pod rukovodstvom akad. prof. dr Marka Jesenška), koji delom finansira Republička javna agencija za naučnoistraživačku delatnost Slovenije.

nalazimo sledeća značenja: »/.../ 1. a. *osećanje velike naklonosti, nežnosti prema nekome, nečemu, osećajna, emocionalna vezanost za nekoga, nešto, koja proističe iz tog osećanja; želja, težnja, stremljenje.* /.../ b. (obično u lok. „u ljubavi“, kao glagolska dopuna) *dobri međusobni odnosi, prijateljstvo, sloga* /.../ v. *velika volja, interesovanje, zainteresovanost za nešto, sklonost, naklonost prema nečemu (npr. prema nekom poslu, radu i sl.).* /.../ g. *ono što se voli, ono što nekoga neodoljivo privlači, zaokuplja, što pobuđuje nečije stalno interesovanje, strast, pasija.* /.../ 2. a. *osećanje predanosti, privrženosti prema osobi suprotnog pola koje proističe iz prirodne uzajamne privlačnosti muškarca i žene.* /.../ b. *osoba koja se voli (žena ili muškarac), draga, voljena osoba (često kao naziv u obraćanju takvoj osobi).* /.../ v. *intimni, ljubavnički odnos.* /.../ 3. *prijateljski postupak koji je nekome od koristi, usluga; ljubaznost, pažnja uopšte.* /.../ 4. (samo u obliku gen. jd., uz dat. lične zamenice drugog l. jd.: ljubavi ti) *s bledim osnovnim značenjem, kao ustaljena fraza za iskazivanje usrdne molbe, zaklinjanja i sl. da se nešto učini.* /.../«. U SSKJ² ljubav ima pet značenja: »1. *moćno čustvo naklonjenosti do druge osebe* /.../ 2. *s prilastkom moćno čustvo naklonjenosti do koga* /.../ 3. *knjiž., ekspr. kar je posledica tih čustev* /.../ 4. *navadno v zvezi z do moćen pozitiven odnos do česa* /.../ 5. *ekspr. dobri, prijateljski odnosi* /.../«. Leksikografski pogled ukazuje na određene razlike, koje se pre svega svode na različiti broj, kombinaciju i raspored značenja. Rečnici se preklapaju u odnosu na osnovni koncept pojma ljubavi kao fizičke, erotske i seksualne ljubavi tj. duboka emocionalna naklonost, snažno osećanje prema nekome, što koristimo kao osnovnu definiciju u ovom radu.

Analiza je sprovedena na frazeološkom i nefrazeološkom materijalu iz srpskog i slovenačkog jezika, za koji smatramo da omogućava sagledavanje različitih aspekata ljubavi i prodiranje u dubinu fenomena ljubavi.

2 Teorijska polazišta i metodologija

2.1 Frazeološki materijal kao odgovarajući korpus

Potvrdu da je frazeološki materijal odgovarajući korpus za analizu nalazimo kod Kržišnik i Smolič (1999: 61–80), Jemec (229–236) i Bedkowske-Kopczyk (Bedkowska-Kopczyk 2004), koje frazeologiju i njene osnovne jedinice smatraju važnim izvorom za razumevanje pojmova u kojima živimo, jer se upravo u frazemima sintetišu najtipičniji i najustaljeniji pogledi na mnoge pojmove koji su prisutni u stvarnosti, uključujući i pojam ljubavi. Kod Kržišnik (2005: 70) nalazimo dodatnu potvrdu da su „frazemi jezička sredstva kulture, zato se smatra da imaju takozvanu kulturnu referencu i u stanju su da odražavaju karakteristične osobine

kulture za datu jezičku zajednicu u obliku jezičkog znaka“. Stramljič Breznik (2009: 63) primećuje da su frazemi „zasnovani na folklornim i nacionalnim motivima i da odražavaju informacije o kulturnom i materijalnom životu nacije“. Navedeno se poklapa sa definicijom Fabčić i Bernjak (2014: 29), koje ističu da su frazemi nosioci kulturne konotacije, što znači da se „njihov denotativni ili figurativno motivisani aspekt značenja i njihova konotacija mogu tumačiti unutar kulturnih kategorija“. Iz navedenih definicija proizilazi da frazemi omogućavaju dublje razumevanje veze jezika i kulture, što možemo videti i kod Jesenšek (2020: 12) koji smatra da je frazeologija važna za temeljno razumevanje jezika, kulture i mentaliteta ljudi.

2.2 Frazеologija i kognitivna lingvistika

U teorijskoj osnovi ovog istraživanja je teorija metafora² Lejkofa (Lakoff 1987, 1990, 1993), Lejkofa i Džonsona (Lakoff, Johnson 1980; 2015) i Kevečeša (Kövecses 1986, 2003, 2005, 2010), koja je transcendirala tradicionalno razumevanje metafora kao jezičkih figura, šireći se na područje načina razmišljanja. Prema pomenutim autorima, metafora nije samo jezički entitet, već kompleksna pojava koja duboko prožima našu percepciju sveta. Ključna ideja ove teorije je da metafora nije ograničena samo na jezik nego je inherentno povezana i sa načinom na koji organizujemo i razumemo svet oko sebe. Metafora omogućava da doživljavamo jedno iskustvo kroz prizmu drugog iskustva. Centralna zamisao teorije metafora je konceptualna metafora koja povezuje dva različita konceptualna domena – izvorni domen i ciljni domen. Izvorni domen predstavlja poznato područje koje koristimo kako bismo razumeli manje poznato područje ciljnog domena. Jezički izrazi služe kao sredstvo preslikavanja između ova dva domena. Ovaj pristup naglašava da je jezik odraz načina na koji razmišljamo, te da metafora nije samo estetski element, već ključ za dublje razumevanje ljudske percepcije i kognitivnih procesa (Lakoff 1987, 1990, 1993; Lakoff, Johnson 1980, 2015; Kövecses 1986, 2003, 2005, 2010).

U oblasti kognitivne lingvistike, Parizoska (2022: 18) dodaje da i formiranje frazema uključuje konceptualne domene, a ključni kognitivni mehanizam u tom procesu je konceptualna metafora koja služi kao veza između dva različita konceptualna domena, čime se omogućava da se jedno područje iskustva doživljava kroz prizmu drugog. Ova koncepcija odražava se u jeziku kroz korišćenje reči iz određenog izvornog domena unutar frazema (Parizoska 2022: 18). Drugim rečima, jezički izrazi

---

² Detaljniji teorijski pregled metafore kod Čeh Steger (Čeh 2005: 75–85).

u frazemima postaju sredstvo prenosa značenja iz jednog konceptualnog domena (izvorni domen) u drugi (ciljni domen). Kroz ovaj proces, jezik postaje ogledalo naših kognitivnih mehanizama, prikazujući kako se naše razumevanje sveta oblikuje i prenosi kroz jezičke konstrukcije, kao što su frazemi. Ovaj proces nam omogućava da koristimo već poznate obrasce razmišljanja i iskustava kako bismo bolje razumeli ili izrazili nešto manje poznato ili apstraktno. Metaforičko strukturiranje pomaže nam povezati i artikulirati različite aspekte našeg iskustva, doprinoseći dubljem razumevanju i izražavanju složenih ideja ili osećaja. Osim konceptualne metafore, frazeološko značenje takođe se oslanja na druge kognitivne mehanizme – kako tvrde Kevečeš (Kövecses 2010) i Parizoska (2022: 19), a to su *konceptualna metonimija* i *konvencionalno znanje*. U konceptualnoj metonimiji, za razliku od metafore koja povezuje različite konceptualne domene, jedan entitet ili pojava omogućava mentalni pristup drugom entitetu ili pojavi unutar istog konceptualnog domena. Drugim rečima, određeni element jednog područja koristi se za predstavljanje ili shvatanje drugog elementa unutar istog konteksta ili domena omogućavajući prenos značenja, što je svakako jedna od osnovnih karakteristika frazema. Sličnu potvrdu nalazimo i kod Kržišnik (2001: 29–31) koja u kontekstu povezanosti konceptualne metafore sa frazemima napominje da su neki frazemi po svojoj strukturi metafore ili da sadrže metaforu. Za takve frazeme uvodi termin *frazeološka metafora*, a za sve jedinice koje nisu frazemi – termin *nefrazeološka metafora*. Sa druge strane konvencionalno znanje³ Kevečeš (Kövecses 2010) i Parizoska (2022: 19) definišu kao znanje koje je zajedničko nekoj grupi ljudi ili kolektivu i služi kao pozadina na temelju koje razumemo određene koncepte, a time i leksičke jedinice koje su njihova jezička manifestacija. Parizoska (2022: 19) navodi da se za povezanost značenja sastavnica s frazeološkim značenjima na temelju kognitivnih mehanizama (metafore, metonimije i kulturnih modela) u kognitivnoj lingvistici koristi termin *konceptualna motivacija*.

2.3 Prethodna istraživanja o konceptualizaciji ljubavi

O ljubavi su Lejkof i Džonson (Lakoff, Johnson 2003: 44, 49, 139) izdvojili sledećih 7 metafora u engleskom jeziku: LJUBAV JE PUTOVANJE, LJUBAV JE FIZIČKA SILA, LJUBAV JE BOLEST/PACIJENT, LJUBAV JE LUDILO, LJUBAV JE

³ U kognitivnoj lingvistici, ova pojava se opisuje različitim terminima, kao što su *okviri* (eng. *frames*; Fillmore 1985), *idealizovani kognitivni modeli* (eng. *Idealized Cognitive Models*, Lakoff 1987), *kognitivni domeni* (eng. *cognitive domains*; Langacker 1987), *kulturni modeli* (eng. *cultural models*, Kövecses 2005), *jezička slika sveta* (polj. *językowy obraz świata*; Bartmiński 2007).

MAGIJA, LJUBAV JE RAT, LJUBAV JE ZAJEDNIČKO UMETNIČKO DELO, ističući da različite metafore otkrivaju različite aspekte ovog koncepta. Potraga za jednim konceptom ljubavi koji bi bio dovoljno apstraktan da objedini sve ove aspekte, vodila bi u pogrešnom pravcu – zanemarila bi činjenicu da ove metafore ne karakterišu zajednički pojam ljubavi, već svaka od njih posebno karakteriše različiti aspekt (Lakoff, Johnson 2003: 108).

Lepihina (Лепихина 2009: 58–59) – analizirajući frazeme sa značenjem ljubavi u ruskom i engleskom jeziku – dopunjuje listu Lejkofa i Džonsona (Lakoff, Johnson 2003) sledećim metaforama: LJUBAV JE VATRA, LJUBAV JE ŽIVO BIĆE, LJUBAV JE PREDMET, LJUBAV JE ELEMENT VODE, LJUBAV JE BLISKA VEZA, LJUBAV JE IGRA. Razlike između modela koji je predložila Lepihina u analizi ruskog i engleskog jezika i modela Lajkofa i Džonsona objašnjavaju se činjenicom da vrednosti koje su zajedničke svim nacijama mogu imati različite načine izražavanja (Лепихина 2009: 58–59).

Kevečes (Kövecses 1986; 2010) objašnjava ljubav pomoću sledećih metafora: LJUBAV JE UMETNOST ZAJEDNIČKOG STVARANJA, LJUBAV JE VEZA, LJUBAV JE PUTOVANJE, LJUBAV JE HRANA, LJUBAV JE ZANOS, LJUBAV JE JEDINSTVO, LJUBAV JE EKONOMSKA RAZMENA, LJUBAV JE VATRA, LJUBAV JE BLIZINA, LJUBAV JE IGRA, LJUBAV JE FIZIČKA SILA, LJUBAV JE PRIRODNA SILA, LJUBAV JE LUDILO. Pominje i nekonvencionalne metafore LJUBAV JE SMRT, LJUBAV JE SLEPILO, LJUBAV JE NEIZLEČIVA BOLEST, LJUBAV JE PREDMET, LJUBAV JE PLEMENITI METAL (Kövecses 1986; 2010). Marinić i Živić (2009: 269) pored osnovnih metafora, pomenutih kod navedenih istraživača, registruju i „nove“ metafore u hrvatskim i engleskim blogovima: LJUBAV JE RAD, LJUBAV JE BAJKA/PRIČA/FILM/KNJIGA, LJUBAV JE PROCES/ISHOD UČENJA i PREDMET LJUBAVI JE BEZVREDAN/NEPOŽELJAN.

U srpskom jeziku Klikovac (2006) analizira definicije ljubavi u rečnicima i navodi sledeće domene: VATRA, SKRIVENI PREDMET, SADRŽATELJ, SVETLOST, BOLEST. Prodanović-Stankić (2009: 77–87) razmatra konceptualnu metaforu i metonimiju lekseme srce u srpskom jeziku, što je često povezano s LJUBAVLJU, iznoseći stav da je srce najčešće konceptualizovano kao POSUDA EMOCIJA I RASPOLOŽENJA, što obuhvata i ljubav. Dragičević (2010) analizira pojmovne metafore LJUBAVI kroz metodu asocijacija, a neki od odgovora ispitanika na

stimulans ljubav jesu MUZIKA, CVET, POEZIJA, VATRA, NEBO. Šulović i Drobnyak (2013: 139–147) upoređuju koncept ljubavi u srpskom, francuskom i španskom jeziku i zaključuju da se ljubav u sva tri jezika konceptualizuje kao GRAĐEVINA, PUTOVANJE, SILA, ŽIVI ORGANIZAM, STVAR, MATERIJ, RAT, NEPRIJATELJ, MUČITELJ, TAMNIČAR, BOL/BOLEST i NASILNA FIZIČKA SILA. Lukić (2021: 125–142) sagledava metaforičku konceptualizaciju LJUBAVI u tekstovima pesama izvođača pop muzike (po jednog muškog i jednog ženskog izvođača na srpskom i engleskom jeziku) i uočava da su najfrekventniji izvorni domeni BOL/BOLEST, IGRA/KOCKA, LUDILO/MENTALNI POREMEĆAJ i PUTOVANJE. Pomenuta istraživanja u srpskom jeziku nisu uključila frazeološku građu, stoga smo odlučili da u ovom istraživanju pored različitih srpskih sintagmi, izraza i primera uključimo i srpske frazeme. Slovenački jezik je već bio uključen u slično istraživanje u kojem Nikolovski i Mirchevska-Bosheva (2022: 172–189) analiziraju konceptualizaciju ljubavi u ruskom, makedonskom i slovenačkom jeziku kroz prizmu kognitivne teorije metafore, dolazeći do zaključka da se kao domeni pojavljuju RAT, VATRA, LUDILO, ŽIVO BIĆE, PREDMET, BOLEST, FIZIČKA SILA, HRANA/PIĆE, KULT, MAGIJA, VODA, PUTOVANJE i PRIČA.

2.4 Metodologija

Za potrebe analize prikupljene frazeološke građe, Kržišnik (2008: 33–34) izdvaja tri međusobno povezana, ali različita metodološka pristupa u istraživanju povezanosti između jezičkih sredstava i kulture: (1) tradicionalni etnolingvistički pristup, koji dijahronijskom analizom otkriva nastanak kulturnih slojeva u nastanku frazema; (2) jezičko-kulturološki, koji proučava sposobnost frazeoloških sredstava da odražavaju aktuelnu kulturnu samosvest jedne jezičke zajednice, njen mentalitet, njene vrednosti itd.; i (3) kontrastivni,⁴ koji je usmeren na sinhronijski opis, a upoređivanjem frazeoloških sistema različitih jezika pokušava da otkrije sličnosti i razlike među njima. U tom pravcu Jesenšek (2000: 242–243) smatra da kontrastivna frazeološka istraživanja u različitim jezicima pokazuju da u frazeološkom sastavu dva ili više jezika često postoje sličnosti koje se ogledaju u procesu frazeologizacije i imaju univerzalne karakteristike. S obzirom na klasifikaciju pristupa kod Kržišnik (2008: 33–34) i pogled Jesenšek (2000: 242–243), odabrali smo kontrastivni pristup

---

⁴ Novija istraživanja s kontrastivnim pristupom: Mirchevska-Bosheva, Nikolovski (2020: 315–337); Koletnik, Nikolovski (2020: 83–99); Varga, Kegljević (2020: 40–51); Horoz (2021: 20–36); Nikolovski, Mirchevska-Bosheva (2022: 172–189) itd.

za analizu građe iz semantičkog polja ljubavi, kako bismo uočili sličnosti i razlike u jezičkoj realizaciji ovog koncepta u oba jezika.

U radu je analizirano gradivo sastavljeno iz frazeoloških i nefrazeoloških metafora (Kržišnik 2001: 29–31). Frazeološko izražene metafore obuhvataju samo frazeme, a nefrazeološke metafore uključuju različite sintagme, izraze i primere (npr. srp. *ljubavni odnos* – sl. *ljubezenska zvezda*). U metodološkom i analitičkom smislu ograničavamo se na materijal dobijen iz *Rečnika srpskoga jezika* (2011), *Frazeološkog rečnika srpskog jezika* (Otašević 2012), srpskog korpusa *Serbian Web Corpus PDRS 1.0* i slovenačkih rečnika *Slovar slovenskih frazemov* (SSF 2015), *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ²) in *Slovar slovenskega knjižnega jezika. Rastoči slovar* (eSSKJ)⁵ i slovenačkog korpusa *Gigafida 2.0*. Pojedine jedinice iz građe nisu nužno podjednako aktuelne u savremenom srpskom i slovenačkom jeziku. Jedinice su navedene po abecednom redu, dok su njihovi izborni elementi navedeni u zagradama.

4 Kontrastivna analiza koncepta ljubavi u srpskom i slovenačkom jeziku

4.1 LJUBAV JE BAJKA

U materijalu je registrovano nekoliko jedinica koje spadaju pod metaforu LJUBAV JE BAJKA. U osnovi ove metafore je predstava idealne ljubavi, u kojoj je subjekt prikazan kao princ ili princeza (često u raznim šaljivim konotacijama) (Marinić, Živić 2009: 272). U srpskom jeziku opazili smo sledeće jedinice: *čekati princa na belom konju*, *princ iz bajke*, *živeti kao u bajci*, dok su u slovenačkom: *čakati <na> princa na belem konju*, *princ iz pravljice*, *najti princa svojih sanj*, *živeti kot v pravljici*. U osnovi ovog materijala je bajkovita veza između partnera koji su savršeni i koji žive srećno do kraja života.

4.2 LJUBAV JE BOLEST

Metafora LJUBAV JE BOLEST (Lakoff, Johnson 2003: 49) koja leži u osnovi sledećeg materijala u srpskom jeziku: *biti slep od ljubavi*, *biti zavisian od nekoga*, *biti bolestan od ljubavi*, *biti zaslepljen ljubavlju*, *biti zaslepljen od ljubavi*, *bolovati od ljubavi*, *ljubav boli*, *ljubav je slepa*, *slepa ljubav*, *umirati od ljubavi*, *venuti od ljubavi*, ima svoju

---

⁵ O frazeološkoj praksi i traženju najboljih frazeoloških i frazeografskih rešenja u pripremi eSSKJ kod Jakop (2022: 181–196).

produktivnost i u slovenačkom jeziku: *biti odvisen od ljubezni*,⁶ *biti slepo zaljubljen*, *biti slep od ljubezni*, *ljubezen je slepa*, *ljubezen boli*, *ljubezen je bolezen*, *ljubezenske bolečine*, *ljubezenske muke*, *patološka ljubezen*, *slepa ljubezen*, *umirati/umreti od ljubezni*, *veneti zaradi nesrečne ljubezni*. U oba jezika, ljubavnici osećaju bol, kao i pacijenti, suočavaju se sa zdravstvenim problemima ili slabljenjem nekih vitalnih funkcija (npr. gubitak vida), čiji je uzrok ljubav (Lakoff, Johnson 2003: 49).

4.3 LJUBAV JE FIZIČKA SILA/BLISKA VEZA

Osećajući ljubav, osoba oseća želju da bude stalno u blizini objekta svojih osećanja. U njihovoj osnovi leži ideja da je LJUBAV FIZIČKA SILA (Lakoff, Johnson 2003: 49) ili da je LJUBAV BLISKA VEZA (Kövecses 2010: 85, 333). Ova metafora proizilazi iz svesti o spoljašnjem svetu, o prirodnim silama (magnetizmu, elektricitetu, gravitaciji itd.). Dakle, biti zaljubljen znači biti vezan za nekoga. Ova konceptualizacija ljubavi predstavljena je kroz sledeći frazeološki i nefrazeološki materijal u srpskom jeziku: *biti srcu prirastao*, *biti u ljubavi*, *ljubav preko telefona*, *ljubav preko žice*, *ostati u ljubavi*, *prirasti /komu/ srcu*, *prirasti /komu/ k srcu*, *prirasti /komu/ uz srce*, *prirasti /komu/ za srce*, *privlačiti kao magnet*, a produktivnost pokazuje i u slovenačkom jeziku: *biti komu pri srcu*, *biti magnet za koga*, *intimno razmerje*, *ljubezen na daljavo*, *ljubezen po telefonu*, *ljubezen vleče koga kam/h komu*, *ljubezenska nit*, *ljubezenska zveza*, *ljubezenski okovi*, *ljubezensko razmerje*, *navežati se na koga z vsem srcem*, *prirasti k srcu komu*, *okovi ljubezni*, *spolno razmerje*, *srce vleče koga kam/h komu*, *vezala ju je velika ljubezen*. U ovoj metafori je ljubav predstavljena kao fizička sila koja privlači ili vezuje oba subjekta.

4.4 LJUBAV JE HRANA/PIĆE

U metafori LJUBAV JE HRANA/PIĆE (Kövecses 2010: 52, 93–94) ljubav se često doživljava kao hranljiva materija. U ovom kontekstu, ljubav se može posmatrati kao hrana za život, što je vidljivo iz sledećeg materijala u srpskom jeziku: *biti gladan ljubavi*, *gutati koga očima*, *gutati koga pogledom*, *ljubavni napitak*, *pijan od ljubavi*, *živeti od ljubavi*, a ima sličnu jezičku sliku i u slovenačkom jeziku: *biti lačen ljubezni*, *ljubezen gre skozi želodec*, *pojesti koga od ljubezni*, *požirati koga s pogledi*, *živeti od ljubezni*. U ovoj metafori ljubavnici su gladni jedno drugog, gladni naklonosti ili je njihova strast sita.

⁶ U slučaju frazema *biti odvisen od ljubezni* kognitivno gledano možemo govoriti i o metafori LJUBAV JE DROGA/ZAVISNOST.

4.5 LJUBAV JE IGRA

Kao posebna grupa izdvaja se materijal koji pripada metafori LJUBAV JE IGRA (Kövecses 2010: 20; Лепихина 2009: 58). U osnovi igre kao izvora za ovu metaforu su nagrada, takmičenje i pravila. Ova metafora je prisutna u oba jezika, ali nije mnogo produktivna. U srpskom jeziku našli smo sledeće jedinice: *ljubavna igra, pravila ljubavi, nesreća u ljubavi*, dok u slovenačkom: *ljubezenska igra, pravilo ljubežni, sreća v igri, nesreća v ljubežni*. Iz priloženog materijala je jasno da se ovom metaforom poredi često proces zaljublivanja sa igrom, njenim pravilima i strategijama, te potencijalom za pobedu ili poraz.

4.6 LJUBAV JE LUDILO

Prema Lejkofu i Džonsonu (Lakoff, Johnson 2003: 49) metafora LJUBAV JE LUDILO sugerise da se ljubav doživljava kao intenzivno emocionalno stanje koje može izazvati nepredvidljivo i neobično ponašanje, ponekad i izvan okvira zdravog razuma ili racionalnosti. Za ovu metaforu nalazimo sledeću jezičku sliku *biti lud od ljubavi, biti lud za nekim, izgubiti glavu za nekim, luda ljubav, ljubavno ludilo, odneti (pomešati, pomeriti, pomutiti, uzeti, zaneti, zavrteni) kome pamet, poludeti od ljubavi, poludeti za kim, zavrteni glavu (glavom) nekome* (srpski) i *biti noro zaljubljen, izgubiti glavo za kom, ponoreti od ljubežni, (po)noreti za kom, spraviti/spravljati koga ob pamet, zadet od ljubežni, zmešati komu glavo, zmešati komu pamet, znoreti zaradi koga* (slovenački). Lepihina (Лепихина 2009: 64) u kontekstu gubljenja razuma i sposobnosti rasuđivanja, poredi zaljubljenog čoveka sa pijanim čovekom koji ne razmišlja trezveno pod dejstvom alkohola, što se može videti iz jedinica *pijan od ljubavi* (srpski) i *pijan od ljubežni, opit od ljubežni* (slovenački). Predstava o zaljubljenom čoveku zasnovana je na mišljenju da je zaljubljenost stanje u kome subjekt, zbog osećanja, ne može racionalno da razmišlja i često čini nepromišljene stvari.

4.7 LJUBAV JE MAGIJA

Metafora LJUBAV JE MAGIJA prema Lejkofu (Lakoff 1980: 49) naglašava postojanje magične veze koja vezuje ljubavnike. Kako se ljubav tretira gotovo kao magična i neobjašnjiva pojava, nije teško razumeti zašto se ljubav povezuje s magijom. U srpskom jeziku sledeći materijal prikazuje ovu sliku: *baciti čari na koga, čar ljubavi, očarati nekoga, opčiniti nekoga*, dok u slovenačkom: *čar ljubežni, očarati nekoga*. Nestanak ljubavi (magije) je takođe prisutan u oba jezika: *nema više magije među njima*,

nema više čarolije među njima, nema više hemije me (srpski) i ni već kemije med njima (slovenački).

4.8 LJUBAV JE PREDMET

Težnja da se apstraktno osećanje prenese kroz moguće ljudske postupke sa materijalnim predmetima omogućava da se ljubav predstavi kao materijalni predmet. Na osnovu ovih primera dolazimo do metafore LJUBAV JE PREDMET (Лепихина 2009: 58). U srpskom jeziku imamo sledeću sliku: *čuvati (pažiti, gledati, voleti) kao zenicu oka (očnu zenicu), pokloniti kome svoje srce, ponuditi ruku i srce, pukla je ljubav, razbiti kome srce, slomiti kome srce, smekšati kome srce, tražiti ljubav, uzvraćati/uzvratiti/vratiti ljubav za ljubav, zabranjena ljubav, zaprositi nečiju ruku.* U slovenačkom jeziku takođe pronalazimo slične paralele: *čuvati koga kot punčico svojega očesa, dati komu srce, iskati ljubežen, izgubiti ljubežen, izgubiti srce, kupljena ljubežen, najiti (pravo) ljubežen, podariti komu srce, potrkati na srce koga, prepovedana ljubežen, prodajati ljubežen, stara ljubežen ne zarjavi, vraćati komu ljubežen, (za)prositi za čigavo roko, zlomiti komu srce, zlomljeno srce.* U navedenim jedinicama radi se o shvatanju ljubavi kao o materijalnom predmetu koji se može tražiti, naći, čuvati, izgubiti, dati, kupiti itd.

4.9 LJUBAV JE PUTOVANJE

U osnovi ove metafore leži predstava ljubavnika kao putnika, koji imaju zajedničku krajnju destinaciju, dok ljubav predstavlja samo putovanje (Kövecses 1986: 82). Primeri ove metafore su registrovani kako u srpskom (*dovesti koga pred oltar, nagaziti na ludi kamen, stati na ludi kamen, uploviti u novu vezu, uploviti u bračnu luku, životni saputnik, životna saputnica*), tako i u slovenačkom jeziku (*hoditi s kom, iti pred matičarja, odpeljati koga pred matičarja, popeljati koga pred matičarja, stopiti na nori kamen, stopiti pred matičarja, stopiti pred oltar, zapluti v zakonske vode, zapluti v zakonski (pri)stan, zapluti v zakonsko življenje, življenjski sopotnik, življenjska sopotnica*). Kraj veze (putovanja) je prisutan i u srpskom i u slovenačkom jeziku: *bračni brodolom – zakonski brodolom, putevi su im se razdvojili – raziti se.*

4.10 LJUBAV JE RAT

S obzirom da je suština metafore razumevanje jedne pojave kroz prizmu druge pojave (Lakoff, Johnson 2003: 5), može se reći da pojam ljubavi može biti shvaćen kroz pojam rata. Ljubav se poredi sa ratnim aktivnostima jer može da rani, ubije,

osvaja. To se vidi u sledećem materijalu iz srpskog jezika: *biti rob ljubavi, biti slobodan od ljubavi, ginuti od ljubavi, ljubavna strela, osvajati/osvojiti čije srce, osvajati/osvojiti ženska srca, pepeo (zgariste) ljubavi, pogoditi koga u srce, raniti koga u srce*. Slične paralele su prisutne i u slovenačkom jeziku: *Amorjeva puščica zadane koga, biti prevzet od ljubežni, ljubeženska puščica, ljubeženske rane, osvajalec ženskih src, osvojiti čigavo srce, prebadati srce, rana ljubežni, rane srca, raniti srce, srčne rane, ujetnik ljubežni*. Iz materijala zaključujemo da ljubav može imati slične karakteristike kao i rat, pri čemu se koriste pojmovi i koncepti iz domena rata kako bi se opisala dinamika i izazovi u ljubavnom odnosu.

4.11 LJUBAV JE VATRA

Prema Kevečesu (Kövecses 2010: 146) u metafori LJUBAV JE VATRA, slikom vatre prenose se osećaji, povezani s ljubavlju. Vatra često simbolizuje strast, toplinu i intenzitet emocija u ljubavnom odnosu. Ova analogija leži u osnovi sledećeg materijala u srpskom jeziku: *buknula je ljubav, goreti od ljubavi, goruća ljubav, iskra ljubavi, izgarati od ljubavi, ljubavni žar, (na)ložiti se na koga, (na)paliti se na koga, plamen ljubavi, planula je (planu) ljubav, rasplamsala se ljubav, topiti se od ljubavi, zapaliti ljubav, (za)paliti se na koga, žar ljubavi, žarka ljubav*. Građa koja odgovara ovoj metafori registrovana je i u slovenačkom jeziku: *biti ves v plamenu, goreti od ljubežni, goreti v ognju ljubežni, ljubežen gori, ljubežen se vname, ogenj ljubežni, plamen ljubežni, prižgati komu plamen v srcu, srce goru <komu> za koga, vneti se za koga, vroča ljubežen, zagret za koga, žar ljubežni, žareti od ljubežni*. U osnovi ovog materijala leži poređenje osećanja ljubavi s uzavrelom tečnošću ili vatrom, plamenom, gorenjem. Shodno tome, prestanak ili slabljenje osećaja aktualizuje se po analogiji sa gašenjem požara, hlađenjem, snižavanjem temperature, što je prikazano u sledećim jedinicama: *pukla je ljubav, ugasila se ljubav* (srpski) i *ljubežen ugasne, plamen ljubežni pojenja, pogorišče ljubežni* (slovenački).

4.12 LJUBAV JE VODA

Metaforu LJUBAV JE VODA nalazimo kod Lepihine (2009: 58), dok Kevečes (Kövecses 1986: 82) daje sveobuhvatniju formulaciju LJUBAV JE PRIRODNA SILA. Prema ekscerpiranim primerima, voda se ističe kao posebno produktivna sila. To se uočava u sledećim primerima u srpskom jeziku *duboka ljubav, more ljubavi, okean ljubavi*, dok u slovenačkom jeziku *globoka ljubežen, morje ljubežni, ocean ljubežni, prekipevati/kipeti od ljubežni*. U ovoj metafori ljubav je opisana kao prirodna sila ili voda koja svojom dubinom i širinom održava tu ljubav.

4.13 LJUBAV JE ŽIV ORGANIZAM/BILJKA/ČOVEK

U pokušaju da se ljubav objasni kao pojam, često joj se daju antropomorfne karakteristike. Tako dolazimo do metafore LJUBAV JE ŽIVO BIĆE (Лепихина 2009: 58), prema kojoj se ljubav predstavlja kao živo biće koje se rađa, razvija i umire. Ova metafora je zastupljena u sledećem materijalu iz srpskog jezika: *ljubav cveta, ljubav raste, ljubav se rađa, ljubav vene, ljubav umire*, dok i u slovenačkom jeziku ima slične realizacije: *ljubežen cveti, ljubežen raste, ljubežen se rodi, ljubežen umre*. Ova slika sugeriša da ljubav ima svoj život, svoje ritmove, evoluciju i sposobnost rasta.

5 Zaključak

Teorijska polazišta su pokazala da je izabrana građa pogodan korpus za opisivanje koncepta ljubavi u srpskom i slovenačkom jeziku, jer su jezici sa svojim jezičnim elementima (frazemima, sintagmama, izrazima i sl.) nosioci kulturnih sadržaja, kulturnog nasleđa i kolektivne svesti, koji se mogu iskoristiti za opisivanje različitih kolektivnih pogleda na određene koncepte, kao što je fenomen ljubavi.

Materijal obuhvata frazeološke i nefrazeološke jedinice koje su analizirane na osnovu kognitivne teorije metafore. Materijal je pregledan i analiziran kroz prizmu 13 različitih metafora: LJUBAV JE BAJKA/PRIČA, LJUBAV JE BOLEST, LJUBAV JE FIZIČKA SILA/BLISKA VEZA, LJUBAV JE HRANA/PIĆE, LJUBAV JE IGRA, LJUBAV JE LUDILO, LJUBAV JE MAGIJA, LJUBAV JE PREDMET, LJUBAV JE PUTOVANJE, LJUBAV JE RAT, LJUBAV JE VATRA, LJUBAV JE VODA, LJUBAV JE ŽIV ORGANIZAM/BILJKA/ČOVEK. Analiza je pokazala da oba jezika imaju iste metafore sa malim razlikama u pogledu produktivnosti metafora, što se može objasniti kulturnim specifičnostima ili razlikama u istorijskom razvoju jezika, kao i različitim načinom tretiranja stvarnosti od strane govornika.

Analiza je pokazala da je, kognitivno gledano, ljubav osećanje koje: (1) podseća na bajku, (2) izaziva bolest, (3) snažno privlači, (4) zasićuje ili dovodi do gladi ili žeđi, (5) ima svoja pravila igre, (6) dovodi do gubitka razuma, (7) očarava, (8) se traži, poseduje, čuva, gubi, kupuje, (9) ima krajnje odredište, (10) pobeđuje, boli, ranjava, (11) izaziva toplinu, ali i opekotine, (12) ima snagu vode ili (13) se rađa, razvija i umire.

Literatura

- Jerzy BARTMIŃSKI, 2006: *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej.
- Agnieszka BĘDKOWSKA-KOPCZYK, 2004: *Jezikovna slika negativnih čustev v slovenščini. Kognitivni pristop*. Ljubljana: Študentska založba.
- Jožica ČEH STEGER, 2005: Pogledi na metaforo. *Jezik in slovnstvo letnik* 50/3/4, 75–86.
- Rajna DRAGIČEVIĆ, 2010: *Leksikologija srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Melanija Larisa FABČIČ, Elizabeta BERNJAK, 2014: *Frazemi in pregovori v stiku. Kulturološki in semantično-pragmatični vidiki*. Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za germanistiko.
- Charles J. FILLMORE, 1985: Frames and the Semantics of Understanding. *Quaderni di Semantica* 6/2, 222–254.
- Erik FROM, 2012: *Umetnost ljubezni*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Gigafida 2.0*. Pristup 4. 5. 2023–15. 6. 2023 na <https://viri.cjvt.si/gigafida/>.
- Hrvatska enciklopedija*. Pristup 24. 11. 2022 na <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ljubav>.
- Nataša JAKOP, 2017: Zaljubljeni do ušes in še čez: Eros v slovenski frazeologiji. *Ljubezhen v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. 53. S.SJLK. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 11–19.
- Mateja JEMEC, 1999: Človeku dobro dene, če se izrobanti: izražanje jeze v Slovarju slovenskega knjižnega jezika, Pleteršnikovem Slovensko-nemškem slovarju in Slovenskem etimološkem slovarju. *Jezik in slovnstvo* 44/6, 229–236.
- Marko JESENŠEK, 2020: The Slovenian Language, Literature and Teaching of Slovenian Language Research Project. *Slavia Centralis* 13/2, 7–30.
- Vida JESENŠEK, 2000: Protistava nemške in slovenske frazeologije – fenomen konvergentnosti. *Kultura, identiteta in jezik v procesih evropske integracije 2*. Ur. Inka Štrukelj. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 236–247.
- Janez KEBER, 2015: *Slovar slovenskih frazemov: spletna izdaja*. Pristup 22. 6. 2023–20. 7. 2023 na www.fran.si.
- Nataliya KHOROZ, 2021: Українська та російська фразеологія періоду COVID-19. *Slavia Centralis* 14/1, 20–36.
- Duška KLIKOVAC, 2006. *Semantika predloga: studija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet.
- Mihaela KOLETNIK, Gjoko NIKOLOVSKI, 2020: Primerjalni frazemi z zoonimnimi sestavinami v prekmurskem narečju in makedonščini. *Slavia Centralis* 13/2, 83–99.
- Zoltán KÖVECSES, 1986: *Metaphors of anger, pride, and love: A lexical approach to the structure of concepts*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Zoltán KÖVECSES, 2003: Language, Figurative Thought, and Cross-Cultural Comparison. *Metaphor and Symbol* 18/4, 311–320.
- Zoltán KÖVECSES, 2005: *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Zoltán KÖVECSES, 2010: *Metaphor: a practical introduction*. New York: Oxford University press.
- Erika KRŽIŠNIK, 2001: Funkcija ekspresivnih jezikovnih sredstev v medijih. *Prvo slovensko-brvaško slavistično srečanje*. Ur. Vesna Požgaj Hadži. Ljubljana: Oddelek za slovenske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 29–31.
- Erika KRŽIŠNIK, 2008: Viri za kulturološko interpretacijo frazeoloških enot. *Jezik in slovnstvo* 53/1, 33–47.
- Erika KRŽIŠNIK, Marija SMOLIČ, 1999: Metafore, v katerih živimo tukaj in zdaj. *Slovenski jezik, literatura in kultura tukaj in zdaj*. 35. S.SJLK. Ur. Erika Kržišnik. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 61–80.
- George LAKOFF, 1987: *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- George LAKOFF, 1990: The Invariance Hypothesis: is abstract reason based on image-schemas? *Cognitive Linguistics* 1, 39–74.
- George LAKOFF, 1993: The contemporary theory of metaphor. *Metaphor and Thought*. Ur. Andrew Ortony. Cambridge: University Press. 202–251.

- George LAKOFF, Mark JOHNSON, 2003: *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Ronald W. LANGACKER, 1987: *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 1: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- ЛЮДМИЛА Н. ЛЕПИХИНА, 2009: *Фразеологизмы с значением любви в русском и английском языках: диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук*. Москва: Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова.
- Milica M. LUKIĆ, 2021: Pojmovna metafora ljubavi u tekstovima pop pesama na srpskom i engleskom. *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 11/11, 125–142.
- Ђорђе ОТАШЕВИЋ, 2012: *Фразеолошки речник српског језика*. Нови Сад: Прометеј.
- Jelena PARIZOSKA, 2022: *Frazeologija i kognitivna lingvistika*. Zagreb: Srednja Europa.
- Diana PRODANOVIĆ-STANKIĆ, 2009: Pojmovna metonimija i metafora u značenjima lekseme srce u srpskom jeziku. *Godišnjak Filozofskog fakulteta* 34, 77–87.
- Речник српског језика*, 2011: Нови Сад: Матрица Српска.
- Serbian Web Corpus PDRS 1.0*. Pristup 4. 11. 2023–15. 12. 2023 na <https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=pdrs10>.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Pristup 4. 5. 2023–15. 6. 2023 na www.fran.si.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika: eSSKJ*. Tretja izdaja. Pristup 4. 5. 2023–15. 6. 2023 na www.fran.si.
- Irena STRAMLJIĆ BREZNIK, 2009: Germanizmi v frazemih Slovarja slovenskega knjižnega jezika od M do P. *Slavia Centralis* 2/2, 63–74.
- Ksenija ŠULOVIĆ, Dragana DROBNJAK, 2013: Koncept ljubavi u srpskom, francuskom i španskom jeziku. *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* II/2. Ur. S. Gudurić, M. Stefanović. Novi Sad: Filozofski fakultet. 139–147.
- Mečita Aleksa VARGA, Ana KEGLEVIĆ, 2020: Hrvatske poslovice u slavenskoj okruženju: određivanje hrvatskoga paremiološkog minimuma i optimuma. *Slavia Centralis* 13/1, 40–51.